

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: BALÁZS ISTVÁN (BALU)

PARADICSOM, DE NEM ÚGY COSTA RICA

November vége felé járunk, de így is patakokban folyik rólam a víz. Nem csoda, hiszen csak néhány fokkal északra járok az Egyenlítőtől. A fényképezőgépem ismét megadja magát, pedig csak szimplán a vállamon van átvetve, de a levegő páratartalma és a testem kipárolgása zárlatossá teszi a finom szerkezetet. Néhány hónap alatt már sokadjára vetem bele magam Costa Rica délnyugati esőerdeibe

A szűk és meredek kaptatón egy indián vezetni látta, de mielőtt bármit kérdeznék, már büszkén villantja mobilját, és mutatja alumíniumlemezekből összetákolta házikóját. Na, ennyit a tradíciókról és az autentikus közép-amerikai világról...

Persze Costa Rica mint az egyik legfejlettebb és legdemokratikusabb (katonasággal nem rendelkező) közép-amerikai ország, nem épp folklorjáról híres. A néhány száz éve érkezett fehér gyarmatosítók alapvetően változtatták meg az ország arculatát. Mára kávé-, banán- és olajpálma-ültetvények termelnek hasznát ott, ahol annak idején áthatolhatatlannak tűnő őserdők terpeszkedtek. De ne legyünk álszentek: hazánk intenzív mezőgazdasági területeinek nagysága arányaiban jóval magasabb, mint Costa Rica hasonló mutatója!

A nem túl száraz tények

A kis közép-amerikai ország területére az első telepések Kolumbusz partraszállása után néhány évtizeddel érkeztek. Ekkor még csak több hónapos komoly expedícióval lehetett átjutni a karibi oldalról a közel ötször hosszabb és tagoltabb csendes-óceáni oldalra – ami manapság pár óra vezetéssel áthidalható. Az érintetlen területek hasznosítása és az erdők kitermelése a 19. század elején vált meghatározóvá, és az ország valamivel több mint egy évszázad alatt elveszítette erdeinek 80%-át. Ekkor tette meg a kormány az első lépéseket a megmaradt területek megvédése érdekében. A hosszú távú programoknak köszönhetően mára az ország majdnem felét erdő borítja, ám ennek csak kevesebb mint negyedrésze magas biodiverzitású esőerdő.

... Ekkor még csak több hónapos komoly expedícióval lehetett átjutni a karibi oldalról a közel ötször hosszabb és tagoltabb csendes-óceáni oldalra – ami manapság pár óra vezetéssel áthidalható.

TÚLÉLŐ

Ez a fiatal zöld iguána csak néhány perce szabadult fogvartója, egy macska szájából (kezdő oldalpár)

ERDEI ÖSVÉNYEN

Indián lányok klasszikus öltözetükben

FOTO: SZILVOS LILI

A Costa Rica-i erdők jelentősége óriási. Nagyságrendileg 240 millió tonna szén raktározna élő biomasszaként – a Föld tüdejének alapvető részeként. Az erdők szerepe a rendkívül csapadékos éghajlat fényében azzal is tovább nő, hogy a termékeny talajréteg általuk kap védelmet az erózióval szemben. Abban az országban, ahol évente akár 6000 mm csapadék is hullhat, ez kiemelkedően fontos, főképp, ha a belső 3–4000 méter magas hegyvidéket vizsgáljuk. Egy intő példa, hogy a 2010-es év rendkívül intenzív esőzéseinek hatására a főváros, San José egyik külső kerületének hegyoldalát gyakorlatilag legyalulta a sárlavina, házakat és több tucat embert élve eltemetve.

ZÖLD NÖVÉNYTENGER
Costa Rica délnyugati partja, ahol
a Csendes-óceán érintkezik a szárazfölddel

A szárazföldi területek több mint 20%-a részéül valamilyen védelemben. Ennek fele szigorúan védett, és 32 nemzeti parkot foglal magában. Évente több mint 2 millió turistát fogad az ország, de az USA-ból és Kanadából sokan akár ideiglenes vagy végleges lakhelyül is választják az országot. A turistahad főképp a téli, csapadékmentes időszakban látogatja – döntően a nyugati partokat –, hogy kicsit megmártózzanak a melegebb déli vizekben. Vannak azonban, akik egészen határozott céllal érkeznek, és szőrfdeszájukat sem hagyják otthon, az amatőr természetbúvárok pedig kameracsapdákkal felvértezve lesnek a sűrű lombkoronák alá. A buja, többszintes erdőkben az élőlények megfigyelése nem egyszerű feladat, sokszor komolyan meg kell küzdeni egy-egy fajért. Sok helyütt függőhidak létesítésével segítik a felderítést, akár 30-40 méteres magasságban, míg gyakorlottabb túravezetők lézer mutatópálcával vezetnek a keresett szárnyasok nyomára... Az ökoturizmus nem ismer lehetlent.

ÁTÁZOTT ALJZATON

A karácsonyi madárfelmérések alkalmával is szellősen öltözködhetünk, de a gumicsizma sok helyen ajánlott

Mindennapi kávénk és téli banánkészletünk

A kávéexport bevételeinek köszönhetően San José volt a Föld harmadik városa, ahol 1884-ben – Párizst és New Yorkot követően, elektromos hálózatot hoztak létre.

A kávé még a 18–19. század fordulóján kezdtek termesztetni az ország középső részén húzódó Központi-hegység völgyeiben. Az első időkben a termés jelentős részét Dél-Amerikába, majd onnan Európába exportálták. Az 1840-es években már feldolgozott állapotban is érkeztek szállítmányok Londonba, bár manapság jobbra feldolgozatlanul jut a kávé a

hamburgi kikötőbe. Costa Rica mára a világ kávétermelésének 3%-át adja, és szinte kizárólag a magas minőségű arabica típust termesztik 800–1500 m magasságban. A kávéexport bevételeinek köszönhetően San José volt a Föld harmadik városa, ahol 1884-ben – Párizst és New Yorkot követően – elektromos hálózatot hoztak létre, de a Nemzeti Színház felépítése is a kávéból származó pénznek köszönhető.

A 20. század elejére viszont a banántermesztés mértéke felülmúlta a kávéét, és mára az ország a világ egyik vezető banánexportőrévé lépett elő. Az évi több mint 2 millió tonna kb. 150 000 ha nagyságú területről származik. A banán azonban nemcsak teljes terület-előkészítést igényel, de óriási mennyiségű növényvédő szer is szükséges a biztos termés eléréséhez.

Több tízezer hektáron termesztett haszonnövény az olajpálma is. A múlt század 90-es éveiben teljesedett ki e mezőgazdasági szelet, és napjainkban is reneszánszát éli. Az igények növekedésének egyik oka a biodízel iránti egyre nagyobb kereslet, de a kozmetikai ipar is komoly pálmaolaj-felvető. Ám az ökológiailag kimagaslóan értékes területeken zajló olajpálma-telepítés – annak okán, hogy évekkel később biodízelt tankolhassanak a fejlett országok polgárai – több, mint örökség, egyszerűen elfogadhatatlan!

NYUGALMAS TOJÁST!
Tengeri teknősök
tojásrakásához
lekerített terület

FOTÓ: SZÖLLŐSI LILI

Változatos, változatosabb, legváltozatosabb

Az amerikai földhíd kis országa számos olyan növény- és állatfaj otthona, melyek speciális életmódjuk okán nehezen vagy egyáltalán nem képesek alkalmazkodni az ember diktálta, megváltozott körülményekhez. Az itteni biológiai sokféleség még mindig egyedülálló és egyben a legnagyobb bolygónkon, második helyre szorítva Ruandát. Ennek oka, hogy Észak- és Dél-Amerika találkozási övezetében vagyunk, és a változatos élőhelyeket rejtő, 3-4000 méter magas Központi-hegység észak-déli irányban húzódik végig a területen. Erdeiben megközelítőleg 2000 fafaj és 1600 gerinces (halak nélkül) él, közel 7%-uk bennszülött.

A friss adatok szerint az ország területén majdnem 900 madárfaj fordul elő. Ez a szám a költő, vonuló és teletelő madarak számáról ad képet. Egyik legszínesebb képviselőjük a skarlátara, amely az 1990-es évek közepére eredeti élőhelyének több mint 80%-át veszítette el. A Costa Rica-i állomány a 60-as években kezdett erősen csökkenni, az élőhelyek tönkretétele, kisállat-kereskedelmi célú befogás és a vadászat negatív hatása miatt. Mindezeket túl a banánültetvényeken használt növényvédőszer is károsan hatottak a faj túlélési esélyeire. Tíz-tizenöt évvel ezelőtt még viszonylag gyakorinak számított, hogy a fővárosból vidékre érkező turisták arapapagájokkal felpakolva tértek haza! Mára már nemcsak a Costa Rica-i, de az egész közép- és dél-amerikai állomány szigetszerűvé vált, szerencsére egyes helyeken, például az ország délnyugati csücskében fekvő Osa-félszigeten még viszonylag nagy számban megtalálhatók.

REJTŐZKÖDŐ ÓRIÁS

A skarlát ara fotózásához érdemes felkutatni kedvenc táplálékai helyszínét

Az itteni biológiai sokféleség még mindig egyedülálló, és egyben a legnagyobb bolygónkon, második helyre szorítva Ruandát.

MARADÉK

Az aranytorkú tukán nem veti meg a kis-kertek fáin felejtett papayát, persze ezért is meg kell küzdenie

A változatosság gazdagságát akár a ragadozó madárfajokkal is kiválóan érzékeltethetjük. A félmagyarországnyi területen közel hasonló számban vannak jelen, mint egész Európában! Legerőteljesebb képviselőjük a hárpia, mely nagy kiterjedésű, háborítatlan erdőket igényel, hogy hozzájuthasson fő táplálékához, a háromujjú és a Hoffmann kétujjú lajhárhoz, illetve a különféle majomfélékhez és iguánákhoz.

Természetesen vannak ökológiailag kevésbé érzékeny fajok is, így a fecskefarkú kánya vagy az országot dél felől 1973-ban elérő sárgafejű karakara, mely azóta e vidék egyik leggyakoribb ragadozójává vált. Elterjedéséhez a jó adaptációs képességeken túl az élőhelyek erőteljes változására is szükség volt. A kiterjedt marhalegelőkön, olajpálma-ültetvényeken vagy a felszabdalt területeken kevés élőlény találja meg életfeltételeit, de ez a faj jól veszi a modern kor akadályait, többek közt az utakon gyakran elgázolt zöld iguánákat is előszeretettel fogyasztja.

FECSCKEFARKÚ KÁNYA

Könnyed, pillangószerű röptének látványa gyakran gyönyörködtet

Az akár kétméteresre is megnövő iguánákat még manapság is vadásszák húsupléért, de gyűjtőknek, bemutatóhelyeknek kereskedelmi céllal is rendszeresen befogják. A fiatal egyedeket elszabadult házikedvencek, macskák, kutyák tizedelik. Így az egykor rendkívül gyakori zöld iguánák száma az egész országban drasztikusan csökken! A szabadon garázdálkodó háziállatok ténykedését jól mutatja, hogy a szállásomhoz szervesen hozzátartozó Tequila nevezetű kandúr minden este friss növendék iguánával a szájában jelent meg...

Persze a hüllők családja nemcsak békés növényevő fajokból áll. A folyókban amerikai krokodilok hemzsegnek, amelyek gyakran elragadnak egy-egy, békésen a vízben ringatózó marhát.

Jaco az ország nyugati partvidékének legfelkapottabb és legsúfoltabb városa. Az éjszakai élet és annak minden velejárója megtalálható itt, és azon sem kell nagyon csodálkozni, ha az ember szomszédját fényes nappal likvidálják – apró üzleti sérelmek miatt... A főutca házai között kanyargó kis vízfolyásból – melybe némi szennyvíz is jut a környező boltokból, éttermekből – jó méteres krokodil pislant rám a szürkületben. A kis bestia valószínűleg az emberi vonatkozásban kevésbé kíváncsi patkányokra specializálódott, a kérdés csak az, mi lesz, ha néhány év múlva kinövi ideiglenes élőhelyét?...

A szabadon garázdálkodó háziállatok ténykedését jól mutatja, hogy a szállásomhoz szervesen hozzátartozó Tequila nevezetű kandúr minden este friss növendék iguánával a szájában jelent meg...

KÖZÉP-AMERIKAI MÓKUSMAJOM

Állományai mára kis területre szorultak vissza Costa Rica és Panama nyugati partvidékéin

(jobbra fent)

SZIESZTA

Amerikai krokodil egy kis szigeten a folyó közepén. A parton bóklászó embertől inkább megijednek, mintsem rátámadnának

ZÖLD IGUÁNA

A figyelemfelkeltő tábla pedig a közös úthasználat iguánákra gyakorolt veszélyeire emlékeztet

(jobbra lent)

BENT, A SÚRŪBEN

A pirossapkás manakin hímje ott érzi igazán jól magát... (balra fent)

... DE A KÉKKORONÁS MANAKIN

sem a kiterjedt puszták madara! (fent)

ŐRT ÁLLVA

Ez a hím eufóniaféle épp fészek körüli felügyeletet lát el (balra lent)

NARANCSÖRVÖS MANAKIN

A csak kicsiny területen előforduló faj viselkedése és hangja együtt igazán emlékezetes produkció (jobbra)

Motmotok, manakinok, trogonok, tukánok és egyéb nyalánkságok

Costa Rica egyik leghíresebb és legjobban óvott természeti területe, az Osa-félsziget felé tartok, de kicsit elszámítom magam. Már sötétedik, mikor a pánamerikai út leágazásánál, az utolsó benzinkútnál megpróbálok tankolni – sikertelenül. A környéken tomboló és felénk közeledő vihar elintézte az egyik transzformátort. Szakadó esőben, ismeretlenül kanyargó, félig leszakadt serpentineken próbálok előrébb jutni. A vezetési élmény a Jurassic Parkból ismert éjszakai autós kalandtúrához kezd hasonlítani, de végül valahogy csak eljutok Puerto Jimenezbe – dinók felbukkanása nélkül. Persze, a tehetősebbek főképp légi úton teszik meg ezt az utat a fővárosból.

Puerto Jimenez az Osa-félszigetet és a szívében létrehozott Corcovado Nemzeti Parkot felkeresők bázisa, ahol vízből, üzemanyagból és élelemből is komolyabban fel lehet tankolni. A félsziget, mely úgy nyúlik a Csendes-óceánba, hogy fjordszerű alakot formáz, egyedülálló fajgazdagságú. Itt csak a foci pályáig kell leszaladni, ha az ember skarlátarák csapatait kívánja látni vagy hallani, de a kistelepülés gyümölcsfáit nagy számban látogatják tukánok és gyümölcsöt fogyasztó énekesek is. A ritkább és zavarást kevésbé tűrő fajokért azonban itt is mélyebben kell a zöld erdőmasszába hatolni.

A CIKK MEGJELENÉSÉNEK
TÁMOGATÓJA AZ
STA TRAVEL
STATRAVEL.HU

***Itt csak a foci pályáig kell leszaladni,
ha az ember skarlátarák csapatait
kívánja látni vagy hallani,
de a kistelepülés gyümölcsfáit
nagy számban látogatják tukánok
és gyümölcsöt fogyasztó énekesek is.***

Fiatal, tollruhas királykeselyű, denevérsólyom, bögőmajom és egy távoli fán lajhár kerül a távcső látómezejébe. Közben egy idős, a környéket jól ismerő bácsitól megtudom, hogy a királykeselyű fészket nem a lombkoronában kell keresni, hanem valahol a talajszinten, a gyorsan bomló avarban, mondjuk, egy fa tövében. Mennyivel érdekesebb így információkat szerezni a terepen, mint valahol a beton-dzsungel 6. emeletén a monitort bámulva!

Egyre sötétebb lesz, és az ösvényt övező fákon kabócák lendülnek támadásba, de olyan erővel, hogy a mediterráneumban daloló fajtársaik által gerjesztett, korántsem gyenge zsvaj szelíd háttérzenévé halványul az itt tapasztalható hangzavarhoz képest.

Másnap ismét irány a vadon, hogy motmotokkal, manakinokkal, trogonokkal és nem utolsósorban kolibrikkel hozzon össze a jószerecsé. Köztudott, hogy a repülő drágaköveknek is nevezett kolibrík hazája Amerika, ahol több mint 300 fajuk Alaszkától egészen Dél-Amerika déli csücskéig fellelhető. A néhány grammos élőlények anyagcseréje rendkívül intenzív (másodpercenként akár 200-at is csapdosva nem is csoda), így idejük nagy részét nektárfogyasztással töltik. Számos fajukat sikerül megfigyelni, de a nap madarai mégis a kis termetű,

MINT ITTHON

A tojó csíkos feketeharkály nagyságban felveszi a versenyt a hazai harkályokkal (balra fent)

OROPENDOLA

Magyarul zacskós madár. Intelligens, társas és ha akar, nagyon komolyan a szemünkbe néz. Fészke fára akasztott vászonzacskóra emlékeztet (balra középen)

A KISEBBIK AZ ÉRDEKESEBB

Nagyon ritkán a Tiszántúlon is lehet töcspartfutót fotózni, de azon a képen garantáltan nem lesz fehér íbisz és levéljáró. Az észak-amerikai tundrai faj nászruhás egyede itt épp egy rommá növényvédőszerzett rizsföldön keres táplálékot (balra lent)

TÖRPEKOLIBRI

**Nektárszívogatás
közben. Kevésbé
ismert tény, hogy
a „repülő drágakövek”
étrendjében is felbuk-
kannak a rovarok – fe-
hérjeoptálás céljából**

rejtőzködő életmódú manakinok és a nagyobb növésű araszárik. A tüzes csőrű araszári elterjedése viszonylag kis területre koncentrálódik, így csak Costa Rica és Panama nyugati oldalán található. Költési időben a rövid inkubációs időt követően a két tojásból kikelő fiókák születésükkor vakok és csupaszok. Felnevelésükben nemcsak a szülők, de a jó fajszozsédok is besegítenek, ami a faj magas szociális fejlettségét mutatja.

Az ország egyik legdélebbi települése, Pavones környékén járok. A hely kiválóan példázza, milyen gazdag a vízi ökoszisztéma is az országban, élén a tengeriteknősökkel és a cápákkal. Utóbbiak száma a túlhalászás miatt drámaian csökkent az elmúlt évtizedekben. Ráadásul a zsákmányt valójában csak az uszony jelenti. A kifogott cápák hátúszóját levágják, majd úszásképtelenül visszaeresztik az állatokat a tengerbe. Egyes becslések szerint több tízmilliót ölnek meg világszerte azért, hogy uszonyaik valamely étterem levesében végezzék. Ám nincsenek sokkal jobb helyzetben a Costa Rica partjai mentén élő tengeriteknősök sem. A Föld hét tengeriteknős-faja közül négy él itt, s például Pavones környékén több helyen is nélkülözhetetlenek a lekerített, védett teknőskeltetők,

***A Föld hét tengeriteknős-faja közül
négy él itt, s például Pavones környé-
kén több helyen is nélkülözhetetlenek
a lekerített, védett teknőskeltetők,
melyek a tojástolvajok
távoltartását biztosítják.***

melyek a tojástolvajok – többek közt az elszabadult házikedvencek – távoltartását biztosítják. A fiatal teknősöknek már születésük előtt akadnak emberi háttérü ellenségei, így fennmaradásukért mi is felelősséggel tartozunk. Hosszú távon nekünk kell átgondolni, valóban szeretnénk-e, ha a vadvilágból megmaradna valami, vagy elfogadjuk az ember által támogatott fajok terhódítását, benne a Tequila macskák világával... ☺